

Verlengde pleegzorg: ook in uw gemeente?

Verslag werkbijeenkomst voor gemeenten, georganiseerd door het Nederlands Jeugdinstituut en de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen op 17 april 2018 in Utrecht.

Utrecht, 24 april 2018 © NVP en NJi

Inleiding

Als een pleegjongere achttien wordt, stopt in principe de pleegzorg. Pleegouders, pleegjongeren en andere betrokkenen geven aan dat verlengde pleegzorg een grote meerwaarde biedt. Veel pleegjongeren zijn op hun 18^e nog niet klaar om op eigen benen te staan, net als veel van hun leeftijdsgenoten die bij de eigen ouders opgroeien maar gemiddeld pas op hun 24^e op zichzelf gaan wonen (CBS, 2016¹). Verlengde pleegzorg zorgt voor continuïteit van zorg en ondersteuning en stabiliteit voor de ontwikkeling van jongeren.

De Jeugdwet biedt gemeenten sinds 2015 de mogelijkheid om de jeugdhulp - en dus ook pleegzorg - te verlengen totdat een jongere 23 wordt. In de praktijk gebeurt dat weinig. Op 21 januari 2018 kondigde minister Hugo de Jonge van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan dat wat hem betreft iedere pleegjongere standaard tot zijn of haar 21^e in een pleeggezin moet kunnen blijven wonen. Daarmee werd een eerste stap gezet naar het mogelijk maken van pleegzorg tot 21 jaar voor iedere jongere die daarvan gebruik wil maken. Verlengde pleegzorg moet vanaf 1 juli 2018 overal vanzelfsprekend zijn, staat in het programma 'Zorg voor Jeugd' dat op 16 april 2018 verscheen². Dat betekent dat gemeenten, die verantwoordelijk zijn voor jeugdhulp, hiermee aan de slag moeten om verlengde pleegzorg een plek in hun beleid te geven en hierover afspraken te maken met jeugdhulpaanbieders. Maar hoe doe je dat als gemeente? Met die vraag gingen beleidsmedewerkers aan de slag op een werkbijeenkomst van het NJi en de NVP.

Actieprogramma 'Zorg voor Jeugd'

Daags voor de werkbijeenkomst presenteerden minister De Jonge van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en minister Dekker van Rechtsbescherming het actieprogramma 'Zorg voor Jeugd'. In dit programma staat het volgende over verlengde pleegzorg: 'Pleegkinderen moeten gebruik kunnen maken van de hulp en ondersteuning van het pleeggezin zo lang als ze dit nodig hebben. Het enkele feit dat ze 18 jaar worden mag geen belemmering zijn. [...] We zijn in gesprek met gemeenten en Jeugdzorg Nederland om bestuurlijk te regelen dat met ingang van 1 juli 2018 pleegzorg standaard tot het 21^e jaar ingezet wordt (tenzij ouders en pleegkinderen dat niet willen) en zo nodig tot het 22^e of 23^e jaar. Het rijk verkent, in navolging van de bestuurlijke afspraak, op welke wijze de Jeugdwet aangepast dient te worden, zodat dit ook wettelijk geborgd wordt.'

Ervaringen van jongeren en pleegouders

Hoe ervaren jongeren die opgroeiden in een pleeggezin en pleegouders de weg naar zelfstandigheid? Hierover gingen JongWijzers³ Bjorn, Iris, Raymond en Marit, pleegmoeder

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/27/jongeren-blijven-langer-bij-ouders-thuis>

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/04/01/actieprogramma-zorg-voor-de-jeugd>

³ www.jongwijs.org

Sandy Spiering en Gabriel van ExpEx⁴ in gesprek. Een overzicht aan de hand van quotes uit het gesprek:

18 worden

Iris: “Achtien worden is spannend en eng. Het is een onzekere periode. Ik ging op kamers toen ik negentien was; vrijwillig vanuit mijn pleegouders, niet omdat ik weg moest omdat pleegzorg eindigde.”

Bjorn: “Ik heb rond m’n achttiende alles zelf uit moeten zoeken.”

Raymond: “Het is alsof je vanuit een vissenkomp in de oceaan terecht komt. Er werd je een hand boven het hoofd gehouden, maar die is ineens weg.”

Marit: “In het gezin waar ik woonde, kwamen twee pleegkinderen die zich op hun 14^e net een beetje gehecht hadden. Als zij op hun 16^e moeten beginnen met voorbereiden op zelfstandigheid, gaan ze alweer afbouwen. Daarbij hadden zij een ontwikkelingsachterstand waardoor ze er nog lang niet klaar voor waren.”

Sandy: “De onzekerheid zorgt er ook voor dat het pleegkind in de stress zit: wat wordt er van mij verwacht?”

Procedures en beleid

Sandy: “Het aanvragen van verlengde pleegzorg verliep stroef. Je zou zeggen dat er gehandeld wordt in het belang van een kind, maar het belang van een kind verdwijnt naar de achtergrond. Dat komt vooral door onwetendheid over het onderwerp.”

Bjorn: “Juist als het niet goed gaat, krijg je verlengde pleegzorg.”

Sandy: “Ik heb 5 jaar moeten strijden bij de gemeente om mijn zegje te kunnen doen. Ik kreeg nul op rekest en moest alles zelf uitzoeken. Daardoor staat het proces constant op pauze. Wij zijn netwerkpleegouders en bij de gemeente vond men het de gewoonste zaak van de wereld dat wij voor ons nichtje bleven zorgen. Alleen als een pleegkind gekke dingen doet, krijg je verlengde pleegzorg.”

Vertrouwenspersoon en sociaal netwerk om op terug te vallen

Gabriel: “Het belangrijkste is dat er ondersteuning blijft als je op jezelf gaat: iemand die je *back* heeft.”

Bjorn: “Ik heb zelf een buddy gezocht, iemand die fungeerde als mentor. Dat heeft me geholpen om bijvoorbeeld te gaan sporten en om Enschede, de stad waar ik toen woonde, te leren kennen. Ik heb er veel aan gehad, maar ik had het liever eerder gehad.”

Raymond: “Een buddy of een mentor weet wat je nodig hebt.”

Iris: “Op mijn 21^e kwam ik in een depressie. Juist omdat ik toen tot rust kwam en ging reflecteren op wat er allemaal gebeurd was, kwam dit tot uiting.”

⁴ www.expex.nl

Raymond: “Juist door de vrijheid en zelfstandigheid die je krijgt als je op jezelf gaat, kan het fout gaan. Dan heb je niets meer om op terug te vallen.”

Plannen van ministerie van VWS: pleegzorg standaard tot 21

Begin dit jaar kondigde minister De Jonge aan dat wat hem betreft pleegzorg standaard tot 21 verlengd moet worden. “Het is gek dat in de Jeugdwet staat dat kinderen op moeten kunnen groeien in een gezin, maar dat het bij 18 ineens klaar is”, licht Pieter Lammers (beleidsmedewerker VWS) toe. Deze aankondiging leidde de afgelopen maanden op veel plaatsen tot vragen in gemeenteraden en aandacht voor het onderwerp. Op dit moment inventariseert VWS samen met VNG en Jeugdzorg Nederland wat nodig is om verlengde pleegzorg standaard mogelijk te maken (zie kader ‘Actieprogramma ‘Zorg voor Jeugd’).

De rol van het ministerie van VWS bij het standaardiseren van verlengde pleegzorg is tweeledig:

- Stimuleren van gemeenten om pleegzorg tot 21 mogelijk te maken, met name door hier met gemeenten (VNG) en pleegzorgaanbieders (Jeugdzorg Nederland) op bestuurlijk niveau afspraken over te maken
- Wettelijke borging: parallel aan de bestuurlijke afspraak zal worden verkend op welke wijze de Jeugdwet aangepast dient te worden om verlengde pleegzorg wettelijk te borgen.

Het bieden van verlengde pleegzorg is voor veel gemeenten een financiële kwestie. Gemeenten kunnen jeugdhulp inkopen met geld van het rijk, maar het beschikbare geld is sinds 2015 afgebouwd. Gemeenten en het rijk houden echter een gezamenlijke verantwoordelijkheid. VWS, de VNG en Jeugdzorg Nederland inventariseren momenteel wat nodig is om verlengde pleegzorg standaard mogelijk te maken, waarbij ook de financiële consequenties worden meegenomen.

Op termijn kan verlengde pleegzorg mogelijk tot besparingen op andere maatschappelijke kostenposten leiden, omdat gemeenten minder kosten maken voor andere ondersteuning en hulp aan pleegjongeren: wanneer zij langer in een pleeggezin blijven wonen, worden zij beter voorbereid op zelfstandigheid en kunnen zij zich later beter zelf redden. Dit wordt bekrachtigd in de maatschappelijke Business Case Verlengde Pleegzorg (Gezinspiratieplein, 2017⁵), waaruit blijkt dat iedere euro die geïnvesteerd wordt in verlengde pleegzorg 1,27 euro oplevert. Daarbij moet aangetekend worden dat het voor gemeenten lastig is om deze besparing hard te maken omdat een causaal verband ontbreekt.

Er kan binnen de huidige kaders van de Jeugdwet al heel veel. Gemeenten kunnen hun jeugdhulpbeleid zelf invullen en krijgen daarbij de ruimte om die jeugdhulp te verlengen totdat een jongere 23 wordt. Maar hoe doe je dat als gemeente op een goede manier? Hierover werd verder gepraat tijdens de bijeenkomst aan de hand van twee vragen: wanneer is verlengde pleegzorg goed geregeld en wat is ervoor nodig om dit mogelijk te maken?

⁵ <https://www.gezinspiratieplein.nl/lezen-weten/lijst-met-alle-publicaties/114-mbc-verlengde-pleegzorg-2017>

Wanneer is verlengde pleegzorg goed geregeld?

- Als er een terugkeeroptie is naar de jeugdhulp of het pleeggezin, zonder te veel mitsen en maren. Ook als al besloten was dat de pleegzorgplaatsing na het 18^e jaar zou stoppen, moet er een terugvaloptie geboden worden die laagdrempelig is.
- Als een pleegkind zelf kan bepalen wanneer hij of zij er klaar voor is om op zichzelf te gaan en er sprake is van een natuurlijke overgang van pleeggezin naar zelfstandigheid.
- Als de financiering van verlengde jeugdhulp goed geregeld is.
- Als begeleiding voor pleegjongeren en pleegouders goed geregeld is, waarbij wordt ingezet op het toewerken naar zelfstandigheid.
- Als het belang van de jongere centraal staat bij het maken van toekomstbesluiten.
- Als verlengde pleegzorg volledig vrijwillig is: na 18 is er in alle gevallen sprake van een vrijwillig kader.
- Als ieder pleegkind een sociaal netwerk heeft om op terug te vallen, of een mentor of vertrouwenspersoon die zorgt voor begeleiding en ondersteuning.
- Als ook kinderen uit andere gezinsvormen (gezinshuizen) de stap naar zelfstandigheid soepel kunnen zetten.

Wat is ervoor nodig om dit mogelijk te maken

- Een 'ja, tenzij'-beleid van gemeenten, wat een omkering betekent ten opzichte van het huidige beleid. Voortaan moet standaard worden uitgegaan van verlengde pleegzorg, tenzij er zwaarwegende redenen zijn om hiervan af te wijken of wanneer de jongere of pleegouders dit niet willen. Voortaan moet het uitgangspunt zijn dat een pleegjongere het pleeggezin verlaat als hij of zij er klaar voor is.
- Begin tijdig met gesprekken over zelfstandigheid en volwassenheid, zeker vanaf het moment dat een jongere 17 wordt. Stel hiervoor een plan op met de jongeren, waarop gestuurd kan worden en dat duidelijkheid biedt. Dit plan moet geen negatieve connotatie hebben: pleegkinderen willen graag zo normaal mogelijk opgroeien en voor 'andere' kinderen wordt per slot van rekening ook geen plan opgesteld. Het plan moet gericht zijn op het toewerken naar zelfstandigheid. Zo wordt voorkomen dat een jongere op zijn of haar 21^e (of daarna) nog steeds niet klaar is voor zelfstandigheid.
- Maatwerkvoorzieningen voor jongeren, eventueel ook vanuit de WMO. Hierin niet zo ver differentiëren dat er voor iedere jongere een specifieke en unieke oplossing komt, omdat dit niet werkt. Wel verschillende opties bieden, toegespitst op de behoeften die jongeren hebben. Hoewel de vergoeding vaststaat en hierin geen differentiatie mogelijk is, middelen de kosten uit: niet voor iedere jongere is evenveel zorg of ondersteuning nodig. Betrach flexibiliteit om te kijken wat nodig is voor de jongere, ook waar het gaat over de intensiteit van de zorg.
- Stel buddy's of mentoren aan die fungeren als vertrouwenspersoon voor jongeren. Hiervoor kunnen ook jongerencoaches ingezet worden, net zoals ze bij andere jongeren van 16 tot 27 ingezet worden.
- Zorg ervoor dat de jongeren waar het om gaat goed in beeld zijn bij de betrokken instanties en hulpverleners.
- Creëer bekendheid voor het onderwerp bij professionals, zodat zij weten wat mogelijk is, hoe verlengde pleegzorg aangevraagd kan worden en hoe procedures werken.

- Stel vertrouwen in andere gemeenten als een indicatie wordt afgegeven omdat de jongere daar woont die door de gemeente van herkomst betaald moet worden volgens het woonplaatsbeginsel.
- Organiseer jongerenparticipatie, zodat ervaringen uit de praktijk verzameld kunnen worden en kunnen bijdragen aan het verbeteren van de verlengde jeugdhulp en pleegzorg.
- Zorg voor voldoende woonruimte voor jongeren die zelfstandig gaan wonen, al dan niet met passende begeleiding.

Hoe nu verder met verlengde pleegzorg?

Op korte termijn zal duidelijk worden hoe de plannen van minister De Jonge met betrekking tot verlengde pleegzorg er in de praktijk uit gaan zien. Of en hoeveel geld er beschikbaar wordt gesteld om verlengde pleegzorg overal mogelijk te maken en hoe dit verdeeld gaat worden onder gemeenten, is één van de vragen die daarbij nog beantwoord moeten worden. In afwachting van de concretisering van de plannen, kunnen gemeenten wel alvast hun eigen beleid onder de loep nemen: voldoen zij bijvoorbeeld aan de criteria die hierboven genoemd worden om verlengde pleegzorg goed te regelen en hoever zijn zij met de aanpassingen om het daadwerkelijk mogelijk te maken?

Het NJi en de NVP denken graag met u mee over wat er nodig is om verlengde pleegzorg in uw gemeente te regelen. Heeft u hierover vragen of heeft u vragen over dit verslag, neem dan contact op met Mariska de Baat via m.debaat@nji.nl of Jorien Kruijswijk Jansen via jkruijswijkjansen@denvp.nl.